Mocsártól a közparkig
A Városliget fejlődéstörténete

Ombódi Ildikó

okleveles tájépítészmérnök

műemléki szakértő történeti kertek szakterületen

A Városliget kerttörténeti jelentősége

Eredetileg is közparknak szánták.

A Városliget
- a város telkén,
- a városi lakosság valamennyi rétege számára,
- a város pénzéből és a támogatók adományaiból,
- tájépítészeti tervpályázatot követően

jött létre.

Európa egyik első közparkja.

Hazánk egyik kiemelkedően fontos történeti kertje, amely európai jelentőséggel bír.

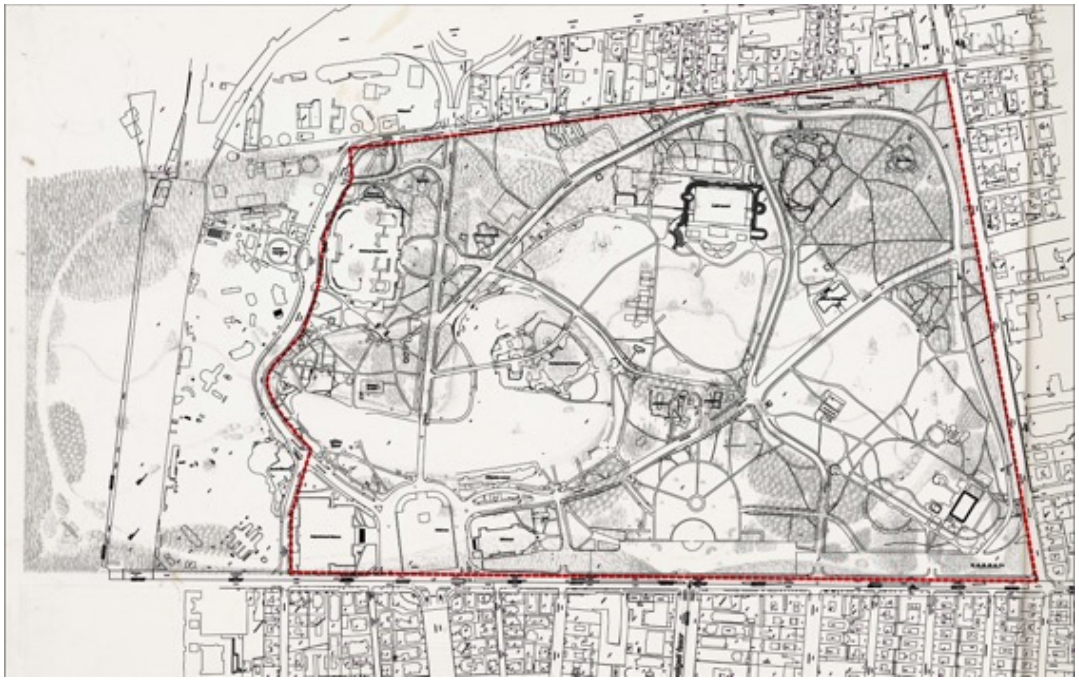

A Városliget a 18. század második felében

18. század közepe: első fásítások
1780-as, 1790-es évek: újabb, immár sikeres fatelepítések

Boráros János városbíró kezdeményezése
mulató- és üdülőhely létesítése, a városi nagyvendéglő felépítése
Batthyány János hercegprímás bérlete
Rudolf Witsch tervei szerinti parkosítás

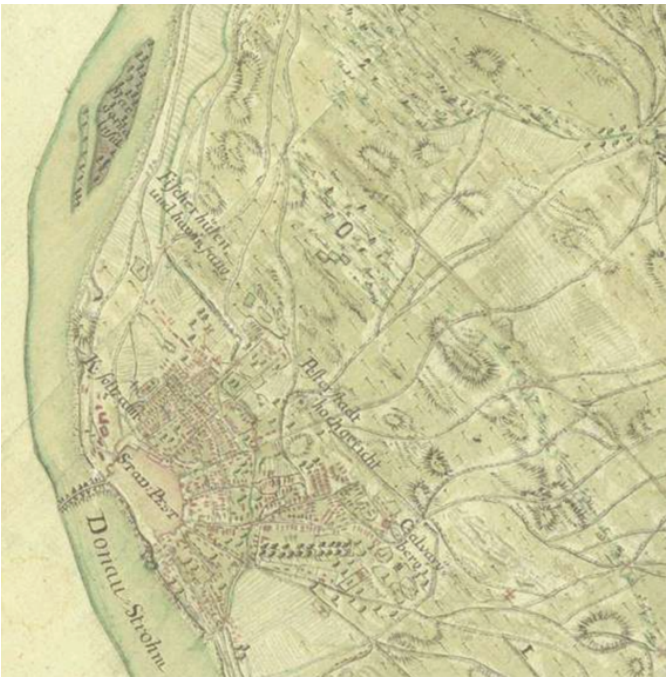

BFL XV.16.b.221/cop (1775) // BFL XV.16.b.221/45. (1803) // OSzK, TR 3031 (1810)

A Városliget a 19. század első felében

1813
a Királyi Szépítő Bizottság József nádor kezdeményezésére tervpályázatot írt ki
1813. január 17.
Vereinigte Ofner–Pester Zeitung
1813. március 10.
pályamunkák beadási határideje

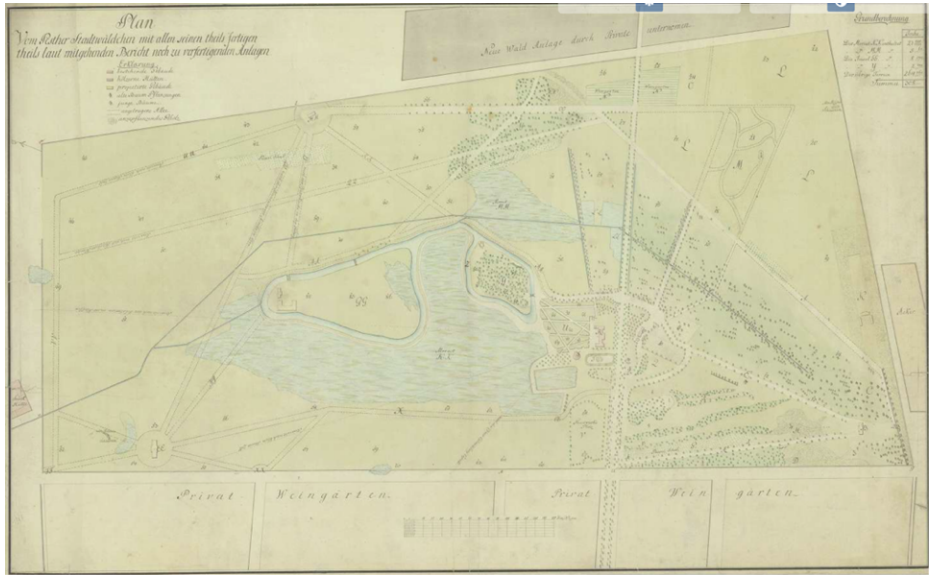

MNL MOL S70 No. 3. (1813 eleje) // MNL MOL S70 No. 2. (1813 eleje) // MNL MOL S70 No. 4. (1813 eleje)

A Városliget a 19. század első felében

1816

Heinrich Nebbien tervdokumentációja
a becsült kivitelezési költség közel 700.000
forintra rúgott

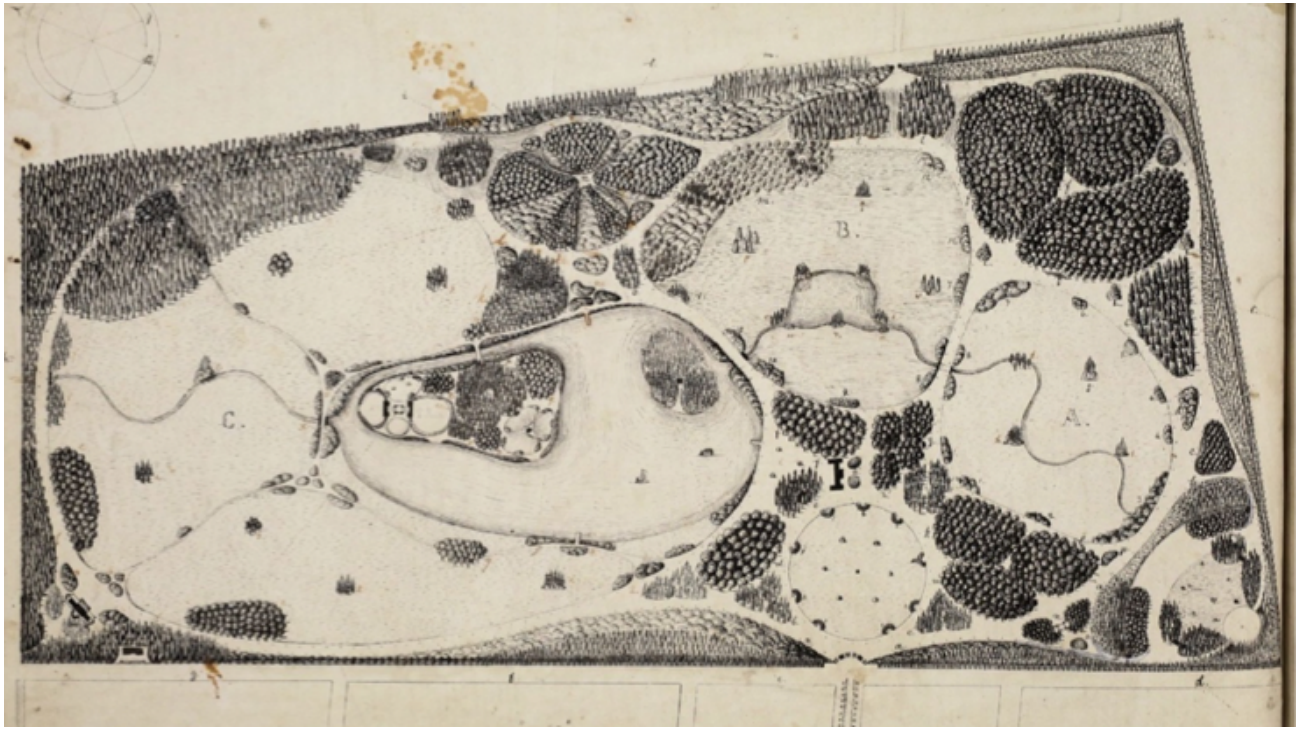

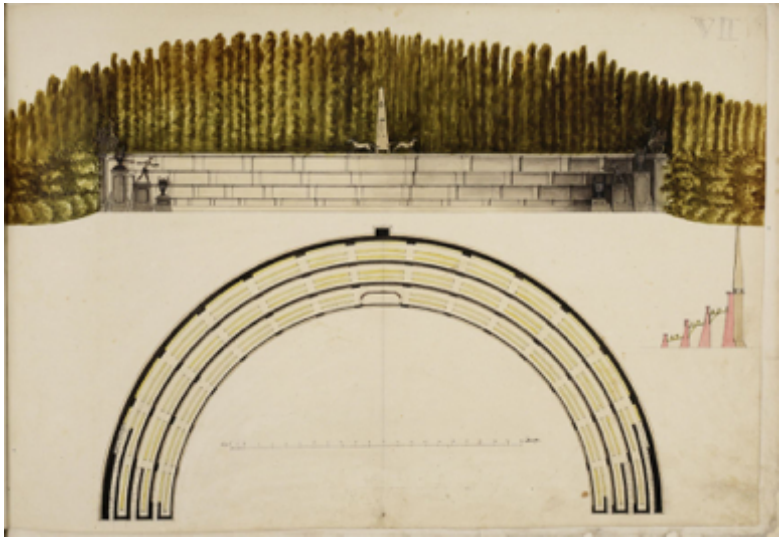

BTM Kiscelli Múzeum, Építészeti Gyűjtemény, ltsz. 66.165. (1816)

A Városliget a 19. század első felében

Nebbien tervének egyszerűsítése
- épületek elhagyása
- szakaszos megvalósítás
- pénzalap létesítése
- közadakozás hirdetése

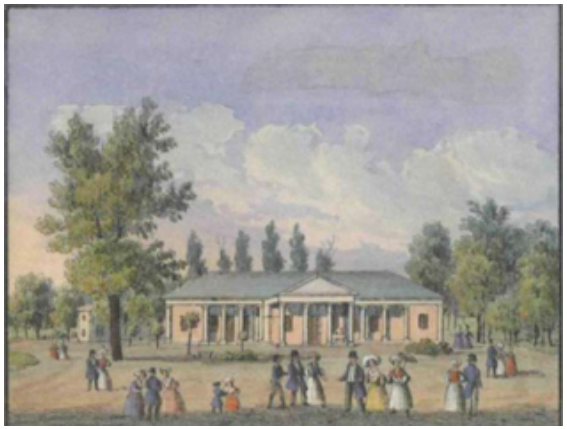

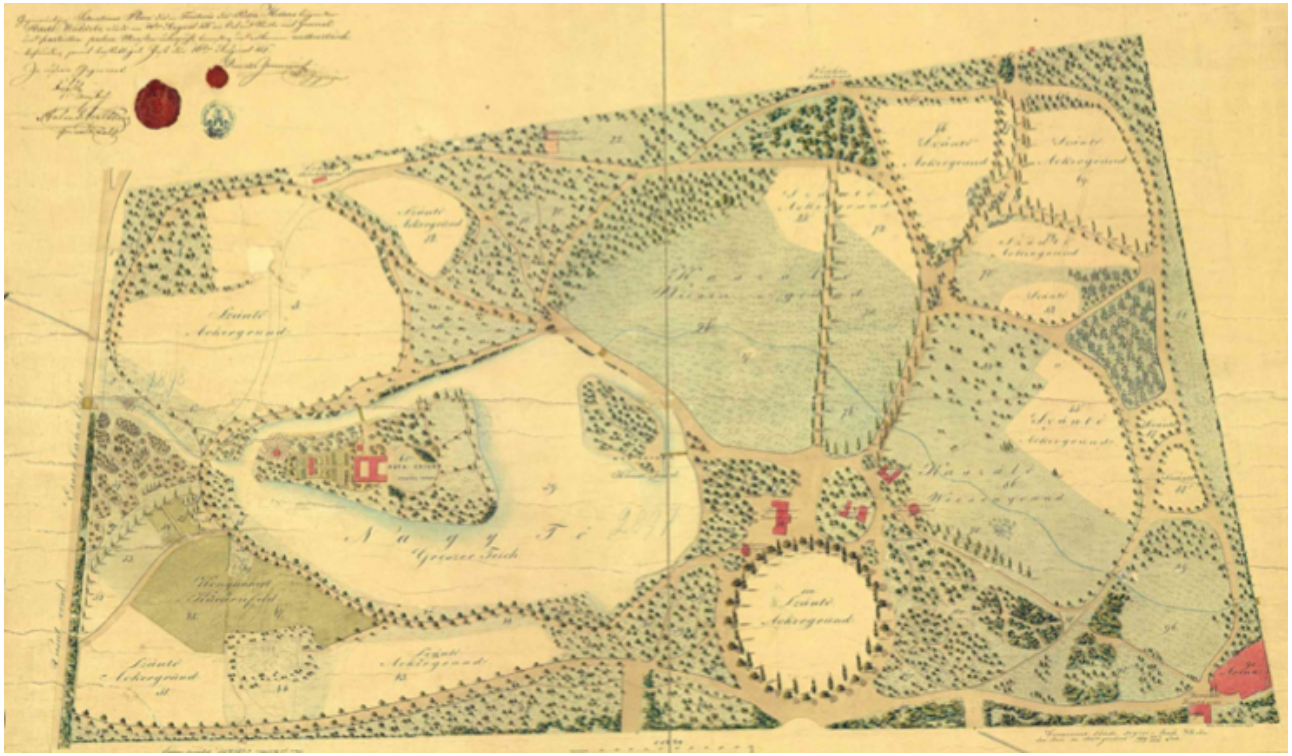

BFL XV.16.b.225/117. (1851) // OSzK, TR 2520. (1837) // Schwindt s. a., s. p. (1840-es évek) // Alt 1845, 22. (1840-es évek első fele)

A Városliget a 19. század második felében

19. század közepe: átmeneti hanyatlás

- Városligeti-tó elmocsarasodása
- területcsökkenés

Fellendülés jelei:

- Hermina-kápolna felszentelése (1856)
- Állatkert megnyitása (1866)
- FŐKERT alapítása (1867)
- artézi kút fúrása (1868–1878)
- Pesti Korcsolyázó Egylet megalakulása (1869)
- Andrássy út és Stefánia út kiépítése (1870-es, 1880-as évek)

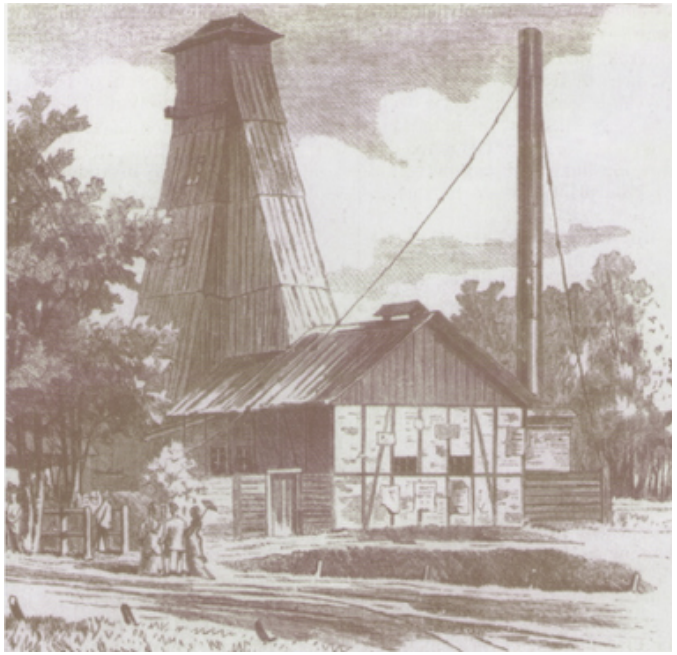

BFL XV.16.d.241/20. (1854) // *Vasárnapi Ujság*. XXI. évf. 3. sz., 36. (1874) // *Vasárnapi Ujság*. XII. évf. 43. sz., 541 (1865) // Ligetfalvy 2013, 11.

A Városliget a 19. század második felében

1885. évi Országos Kiállítás

- mintegy 330.000 m^2 kiállítási terület
- mintegy 70.000 m^2 területet elfoglaló épületek, építmények
- közel 800 fa kivágása
- az Iparcsarnok és a régi Műcsarnok felépítése

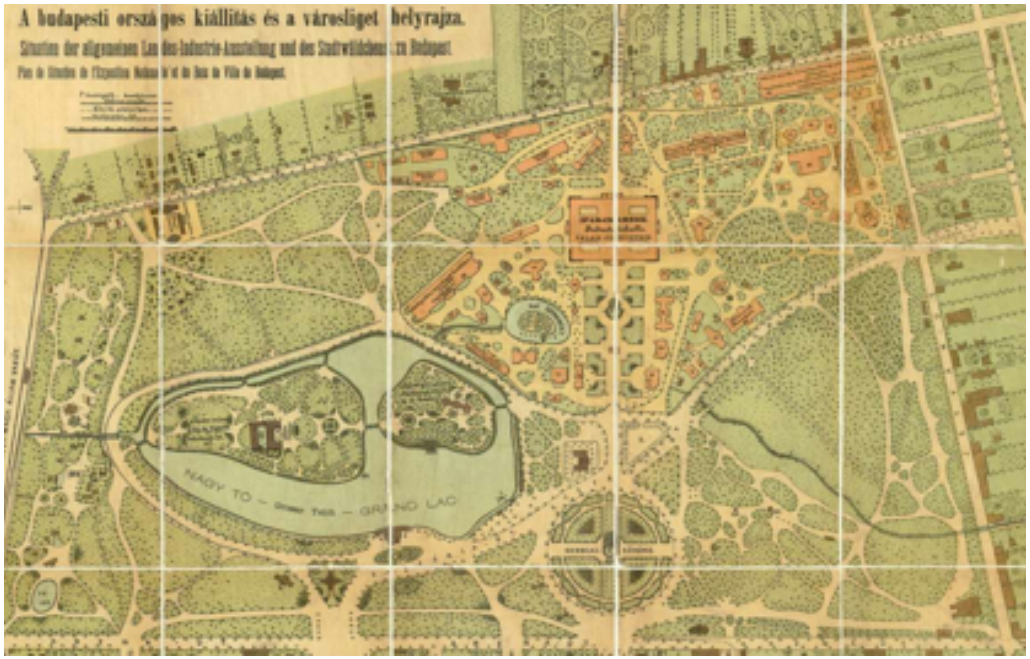

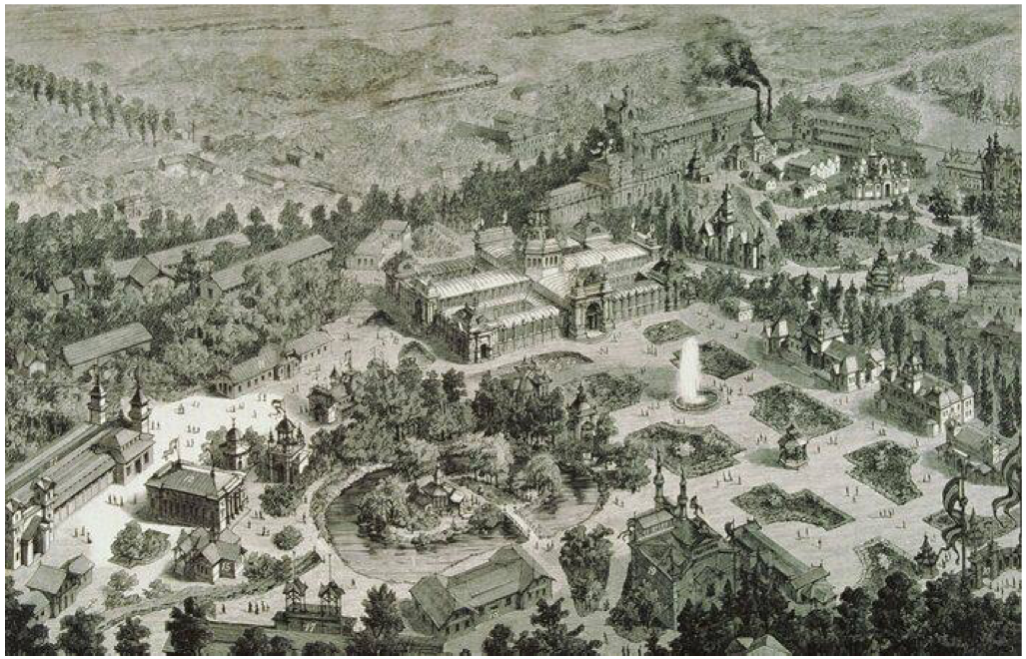

OSzK, TM 714 (1885) //
BTM Kiscelli Múzeum Fényképgyűjtemény, ltsz.: 515.16. (1880-as évek második fele) // *Vasárnapi Ujság*. XXXII. évf. 20. sz., 324. (1885)

A Városliget a 19. század második felében

1896. évi Millenniumi Kiállítás

- mintegy 550.000 m^2 terület
- mintegy 200 épület, építmény
- újabb 600-800 fa kivágása
- a Nádor-sziget félszigetté alakítása
- földalatti építése
- a Hattyú-tó feltöltése

OSzK, TM 1044 (1896) // Budapest Főváros Levéltára. Levéltári jelzet: HU.BFL.XV.19.d.1.09.155, képszám: 82807 (1896) // Budapest Főváros Levéltára. Levéltári jelzet: HU.BFL.XV.19.d.1.09.198, képszám: 82846 (1896) // OSzK, ltsz.: Bp 1.545 (20. század első negyedének vége) // Bálint 1897, 58. (1896) // FORTEPAN / Budapest Főváros Levéltára. Levéltári jelzet: HU.BFL.XV.19.d.1.07.126, képszám: 82450 (1896 körül)

A Városliget a 20. század első felében

- az Andrássy út meghosszabbítása
- a Széchenyi fürdő felépítése
- a Szent István-forrás létesítése

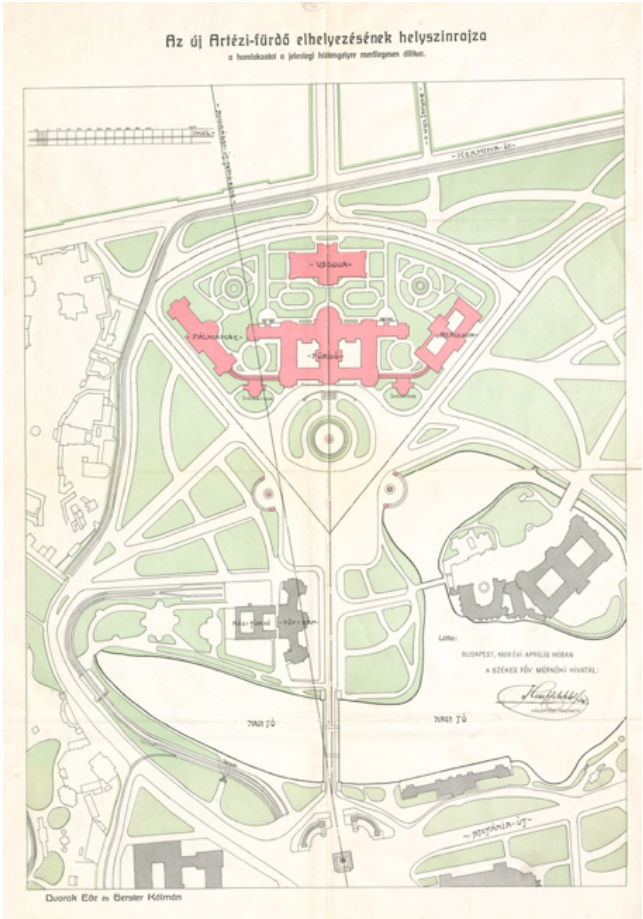

OSzK, TM 599. (1906) // OSzK, TM 738. (1906) //
ZM, ltsz.: 0105765. (1910-es évek közepe) // MNM TF, ltsz.: 565/1948. (1920-as évek) // FORTEPAN / Ludovika, képszám: 03165. (1937)

A Városliget a 20. század első felében

1906: megnyílt a Szépművészeti Múzeum
1905/1928: felavatták az Ezredéves Emlékművet
1938: leburkolták a Hősök terét

http://www.szeretlekmagyarorszag.hu/wp-content/uploads/2015/02/946413_370981599679303_1816603253_n.jpg (20. század eleje) // BTM Kiscelli Múzeum Fényképgyűjtemény, ltsz.: 32380.1. (20. század eleje) // FORTEPAN / Szent-István Dezső, képszám: 41580 (1935) // OSzK, ltsz.: Bp 2.202. (20. század eleje) // https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10204856206957101&set=oa.440426576087486&type=3&theater (1937) // FORTEPAN / Pesti Brúnó, képszám: 32579 (1938)

A Városliget a 20. század első felében

- a Városligeti-tó újraszabályozása, a Rákos-patak bevezetése
- tervszerű növénytelepítések
- geometrikus kerti terek térnyerése (pl. neobarokk kert a Széchenyi fürdő előtt)

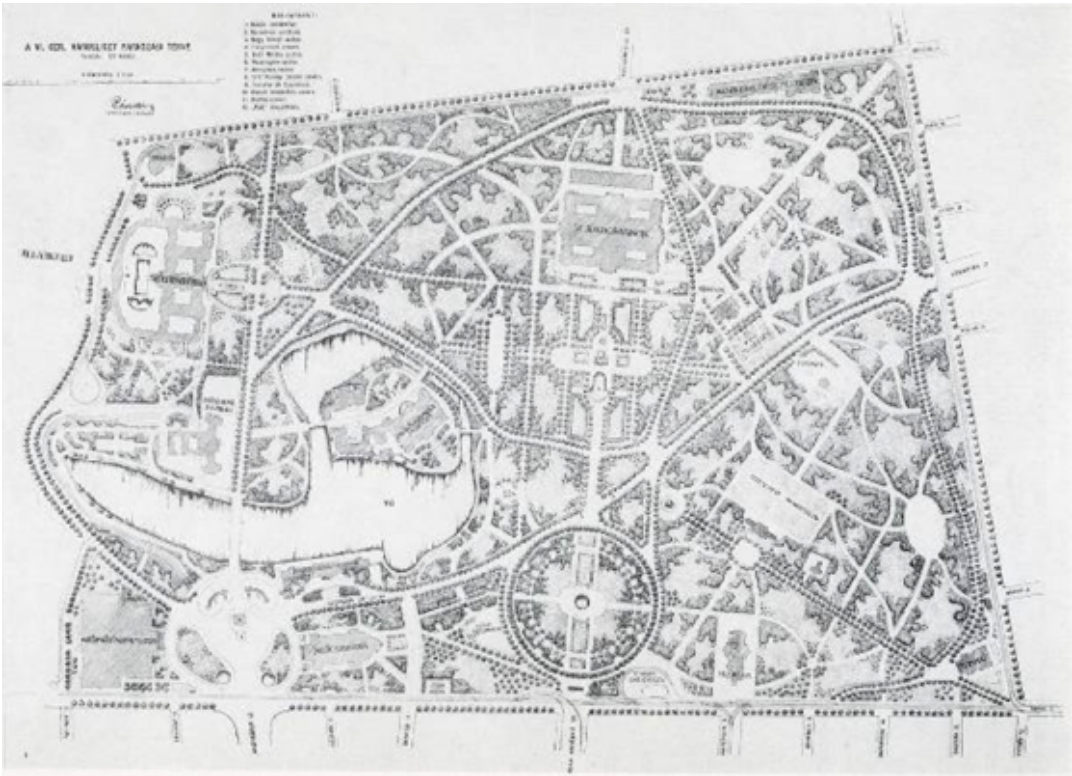

Räde 1929, s. p. (1928) //
MNM TF, ltsz.: 1656/1962 (1930-as évek) // HM HIM, L-34-15-A-c, 1944, ltsz.: 60047 (1944)

A Városliget a 20. század második felében

- háború utáni újjáépítések és jelentős bontások
- szociális célú létesítmények építése
- szoborállítások, Művészsétány létrehozása, majd felszámolása

HM HIM, L-34-15-A-c, 1962, ltsz.: 30756 (1962) // FORTEPAN / FORTEPAN, képszám: 01953. (1963) // https://www.facebook.com/photo.php?fbid=1019110314809293&set=a.892235074163485.1073741856.100001310036733&type=3&theater (1945) // https://www.facebook.com/photo.php?fbid=1008150845905240&set=a.892235074163485.1073741856.100001310036733&type=3&theater (1960-as évek)

A Városliget a 20. század második felében

1950–1951

a Dózsa György út kiszélesítése

propaganda jellegű szoborállítások

- Sztálin-szobor (1951, Mikus Sándor)
- Lenin-szobor (1965, Pátzay Pál)
- Tanácsköztársaság emlékműve (1969, Kiss István)

https://www.facebook.com/photo.php?fbid=287568834933639&set=g.339696266160518&type=1&theater (1951 és 1956 között) // https://www.kozterkep.hu/~/4117/lenin_szobra_budapest_patzay_pal_1965.html#photo-76365 (1970-es évek) // FORTEPAN / FORTEPAN, képszám: 01979 (1970)

A Városliget a 20. század második felében

a Budapesti Nemzetközi Vásár

egykori Iparcsarnok előtti korzó a magterület

állandósuló és gyarapodó építmények

FORTEPAN / Magyar Hírek Folyóirat, képszám: 84678 (1967) // http://zoldkalauz.hu/varosliget-hosok-tere (1965 és 1969 között) //
FORTEPAN / Zsanda Zsolt, képszám: 70199 (1969) // http://zoldkalauz.hu/varosliget-hosok-tere (1965 és 1969 között)

A Városliget a 20. század második felében

1967
a Kis Botanikus Kert létesítése

http://zoldkalauz.hu/varosliget-hosok-tere (1960-as évek vége) // https://www.kozterkep.hu/~/4087/Tompa_Mihaly_dombormu_Budapest_1940.html#photo-15474 (1970 körül) // https://www.kozterkep.hu/~/4312/porcelan_plasztika_budapest_gador_istvan_1979.html#photo-16394 (1980-as évek) // Kiácz 1967, 26. (1967)

1972
a Vakok Kertje létesítése

http://zoldkalauz.hu/varosliget-hosok-tere (1970-es évek //
http://zoldkalauz.hu/varosliget-hosok-tere (1970-es évek //
http://zoldkalauz.hu/varosliget-hosok-tere (1970-es évek //

A Városliget a 20. század második felében

a BNV kiköltöztetése, a Városliget helyreállítása

- Petőfi Csarnok felépítése
- a Városligeti-tó medrének kettévágása a földalatti nyomvonalának meghosszabbítása miatt
- tervszerű növénytelepítések, idős fák sikeres átültetése

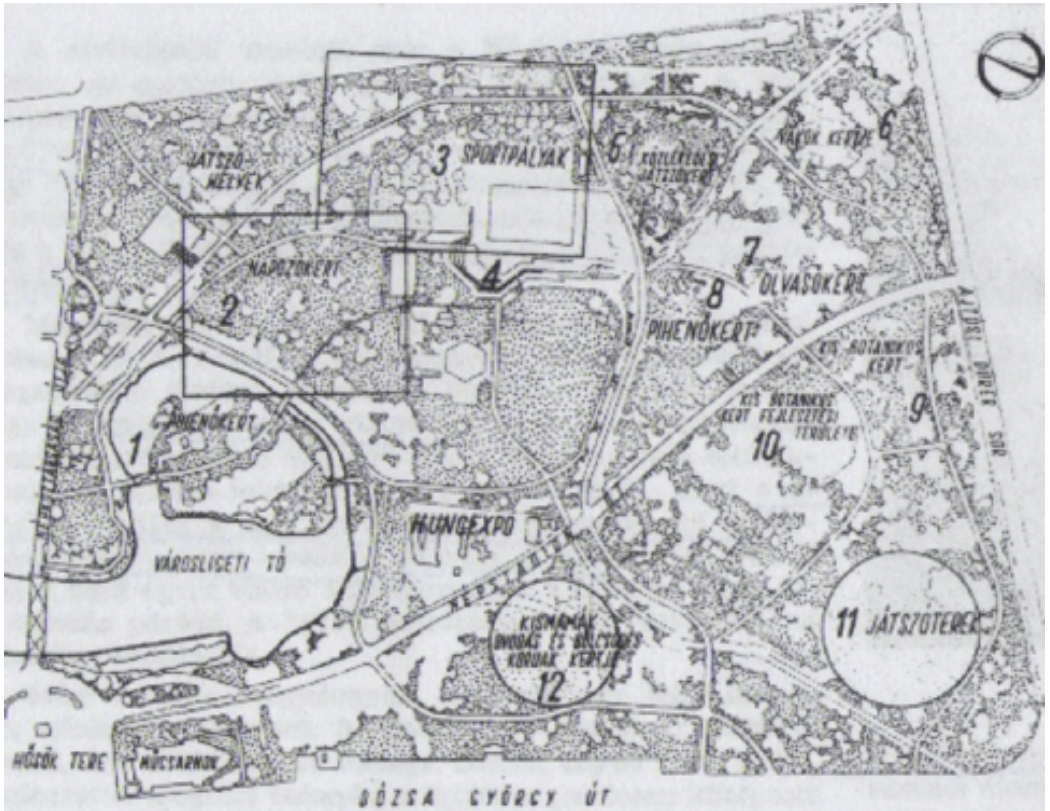

Csorna 1975, 417. (1974) //https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10205315040987665&set=oa.366878780108933&type=3&theater (1970-es évek legeleje) // http://zoldkalauz.hu/varosliget-hosok-tere (1970-es évek)

Örökségvédelem a Városligetben

- maga a park nem műemlék, nem védett történeti kertként, nem áll természetvédelmi oltalom alatt

- műemléki környezet
- világörökség része, védőövezete
- régészeti lelőhely
- a Hősök tere nemzeti emlékhely

<u>A Városliget műemlékei</u>

1. Szépművészeti Múzeum
2. Műcsarnok
3. Millenniumi Emlékmű
4. Korcsolyacsarnok
5. Történelmi Főcsoport
6. Széchenyi fürdő

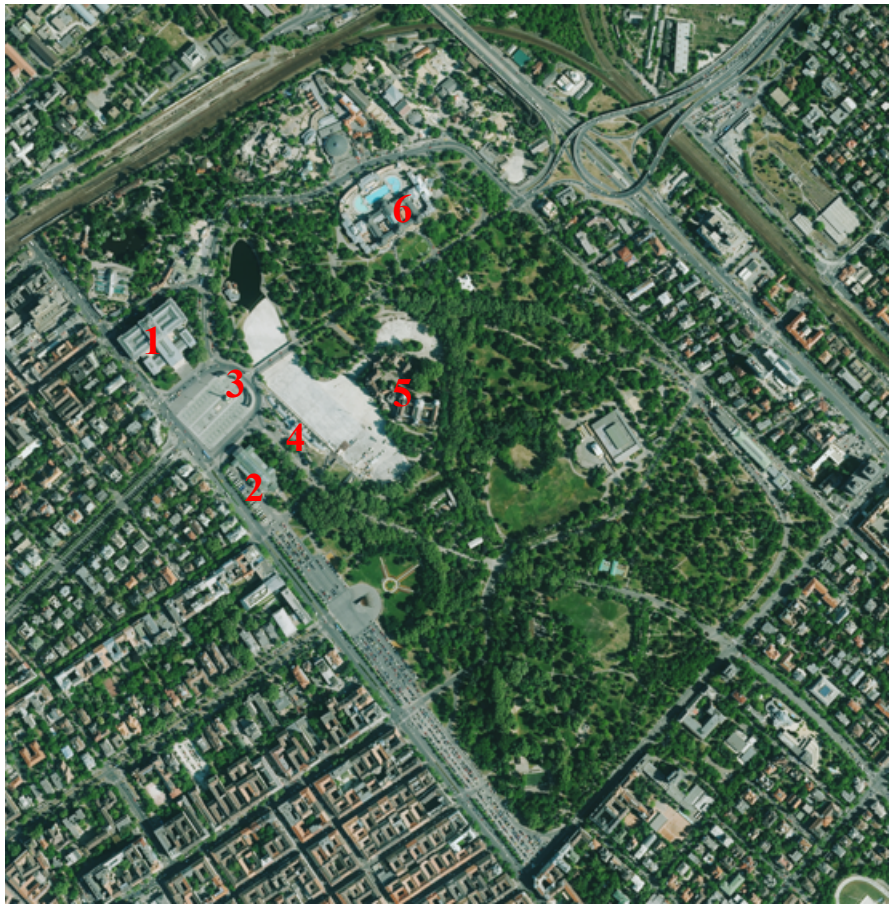

FÖMI, 65-233_o_2015 (2015)

Múzeumliget – Liget Múzeum

A Városliget – mint történeti kert

- a Városliget és az Állatkert területének műemléki védelme történeti kertként

- a Városligetben és az elcsatolt részeken (Állatkert és a vasút miatt leválasztott terület a mai Szabolcs utcáig) a történeti értékkel bíró fák egyedi természetvédelmi oltalom alá helyezése

- a Városliget bemutatása egyfajta szabadtéri kerttörténeti múzeumként

Köszönöm a figyelmet!

„Az igazi szépség karaktere a nyugodalmas nagyság.”

Kazinczy Ferenc (1806)